

САҢА ОЛОХ

№ 45 (12024) • Сэттинньи 14 күнэ, 2025 сыл, бээтинсэ • 12+

Бу
нүөмэргэ

Улууска — бу күннэргэ

Тумуу уонна ОРВИ дьаҥа
элбээтэ/2

Кэпсиэхпин баҕарабын

Кытаанахтар киэн
тутталлар/4

История чахчылар

Арасыйыа Хотугу
Американы баһылааһыныгар
дьоһун кылааттарын
киллэрситтэрэ/5

Сахам сириҥ кыһына — ураты кэрэҕин!

*Кылбаа манган хаар, көрүүй,
Кыыдамныыра кэрэтиэн,
Кэпсиир курдук, эн истиий,
Кистэлэнэ элбэҕиэн...*

Тулуйхаана.

Тэттик

Хадаарга саҥа хоччуолунай күөх төлөҥгө холбонно

Бу туһунан Хадаар олохтоох бибилэтиэкэти иһитиннэрэр. Бу күннэргэ Хадаар нэһилиэгэр биир үөрүүлээх түгэн бэлиэтэннэ. Бөһүөлэккэ гаас хоччуолунай үлэҕэ киирдэ. Хоччуолунай Москубатааҕы «Экотехинвест» ХЭТ үбүлээһининэн тутулунна. СӨ бэрэстэбиитэлэ Андрей Копылов салайааччылаах, урбаанныт Михаил Пинигин бэдэрээччиттээх биригээдэлэр туттулар.

Алгысчыт Николай Григорьев аал уоту аях тутан алгыстаата.

Үөрүүлээх чааска нэһилиэк ытык кырдыаҕаа Дмитрий Лукин, Хадаар нэһилиэгин баһылыга Афанасий Степанов, Чурапчытааҕы ОДКХ кылаабынай инженерэ Иван Макаров кыттыыны ыллылар. Күөх төлөн - олох кэскилэ буолан, гаас хоччуолунай сайдыы өссө биир үктэлэ буолан олоххо киирэн, томороон тымныыларга сылааһынан угуттуу турдун.

Арыылаахтар үүтү туттарыыга - бастыгнар кэккэлэригэр

Арыылаах нэһилиэгэр 12 бааһынай хаһаайыстыба баар. Итинтэн 8-һа үүт туттарыытынан дьарыктанар. Арыылаахтар быйылгы сылга үүттэрин былаана -153 туюнна. Билингги туругунан, былааннарын 138% толорбуттар, онон улууска бастыгнар кэккэлэригэр сылдьаллар. Олохтоох арыы сыаҕа алтынньы 31 күнүнэн үлэлээн бүтэн, аны Чурапчытааҕы үүт собуотугар туттаран эрэллэр. Үүтү таһар массыына нэдиэлэҕэ 3 -тэ кэлэн барар. Тыа сириҥ үлэһит дьонно билингги уустук кэмнэ үүттэрин харчыта кэлбэккэ эрэйдээтэр, санааларын түһэрбэккэ, үлэ үгэнигэр сылдьаллар.

Сэттинньи 14 күнэ - Диабеты утары охсуһуу аан дойдутааҕы күнэ

Бу күн Канада бырааһа-физиолог Фредерик Бантинг төрөөбүт күнүн чизигэр талыллыбыта. Кини бииргэ үлэлиир дьонун кытта инсулины арыйбыта.

Биһиги оройуоммутугар учуокка 620 сахарнай диабеттаах киһи турар.

Учуокка турар дьон ахсаана, чуолаан эдэрдэр ыалдьыылара сыл айыы элбээн иһэр. Кинилэр уонна предиабеттаах дьон сылга, кыччаабыта, иккитэ балыыһаҕа көрдөрүнүөхтээхтэр. Арасыйыаҕа көнүлүнэр, туттуллар эмтэр-томтор бааллар. Инсулин элбэх көрүнгүөхтөөх, күн айыы бэриллэр, аһылык да иннинэ бэриллэр укуллар бааллар. Билигин нэдиэлэҕэ биридэ бэриллэр инсулин эмиэ баар. «Семаглутид» диэн инсулины кэнники үс сылтан тутталлар. Маны сэргэ доруобай сөптөөх аһылык, хамсаны-имсэни уонна хаанга саахар таһымын хонтуруоллааһын ирдэнэр. Бу туһунан Чурапчытааҕы киин балыыһа эндокринолог бырааһа Анна Пахомова билиһиннэрэр.

Кыһын. //ДАРИЯ ОСИПОВА ХААРТЫСКАБА ТҮГЭРИИТЭ.

Чурапчыга күн-дьыл туруга

Сэттинньи
14 күнэ
БЭЭТИНСЭ

Сэттинньи
15 күнэ
СУБУОТА

Сэттинньи
16 күнэ
БАСКЫҤААННА

Сэттинньи
17 күнэ
БЭНИДИЭННИК

Сэттинньи
18 күнэ
ОПТУОРОНЬУК

Сэттинньи
19 күнэ
СЭРЭДЭ

Сэттинньи
20 күнэ
ЧЭППИЭР

-29° -33°

-29° -33°

-31° -35°

-24° -34°

-21° -27°

-23° -27°

-26° -32°

Өрөспүүбүлүкэ сонуннара

Саха тылын, култууратын учууталларын III-с өрөспүүбүлүкэтээби сийиэхэ ыытыллыаҕа

Ил Дархан сэттинньи 25-26 күннэригэр Дьокуускайга саха тылын, литэрэтиирэтин уонна култууратын учууталларын III өрөспүүбүлүкэтээби сийиэхин ыытар туһунан дьаһал таһаарда. Бырабыыталыстыба Бэрэссэдээтэлин солбуйааччы Сергей Местников салайааччылаах тэрийэр кэмитиэт үлэтин саҕалаата. Кэмитиэт састаабыгар судаарыстыбаннай уонна муниципальнай былаас уорганнарын, билим уонна үөрэх тэрилтэлэрин салайааччылары киирдилэр. Сийиэс сыала – саха тылын, литэрэтиирэтин уонна култууратын үөрэтии хаачыстыбатын үрдэтэргэ научнай-педагогическай уопастыба күүһүн түмэргэ тэрийэр олугу олохтоохун буолар. Сийиэс чэрчитинэн Үөрэби сайыннарар уонна идэни үрдэтэр институтка уонна М.К. Аммосов аатынан Хотугулуу-Илиҥҥи федеральнай университетка куурустар, төгүрүк остуоллар, бырайыактар уонна кинигэлэр сүрэхтэниилэр, маастар-кылаастар, быыстапкалар уонна да атын тэрээһиннэр ыытыллыахтара.

«Норуот уонна аармыйа – түмсүүлээхтэр» пуорум ыытылынна

Ил Дархан Дьокуускайга Ю.А. Гагарин аатынан Култуура киинигэр фашизмы утары «Норуот уонна аармыйа түмсүүлээхтэр» пуорум сүрүн тэрээһинигэр кытынна. Айсен Николаев үһүс төгүлүн ыытыллар пуорум Улуу Кыайы 80 сылыгар ыытылларын, оччолорго норуот уонна аармыйа биир сомоҕо буолан, өстөөгү кыйабыттарын, билигин нацизм, фашизм санаттан күөрэйбитин, ону тохтотор сыаллаах байыаннай дьайыы бара турарын, саҕаланыабыттан өрөспүүбүлүкэ аармыйаны өйүүр, көмөлөһөр үлэ тохтоло суох барарын бэлиэтээтэ. Ил Дархан байыастарга, кинилэр дьизэ кэргэттэригэр өйөбүл, ыччаты патриотическай иитиигэ элбэх үлэ ыытылларын туһунан кэпсээтэ. Хотугулуу-Илиҥҥи Донбасска өйөбүл пуондатын көмөгүнэн аҥаардас быйыл байыастарга 129 туонна гуманитарнай көмө уонна аадырыстаах баһыылка тиздилиннэ. Бүгүҥү күнүгэ байыастарга уонна кинилэр дьизэ кэргэттэригэр 33 федеральнай, 44 эрэгийиэннээби уонна 7 муниципальнай өйөбүл миэрэлэрэ оҥоһуллаллар. Анал байыаннай дьайыы кыттыылаахтарын оскуола үөрэнээччилэрин кытта 700-тэн тахса көрсүһүү, 5 тыһ. тахса Эр санаа уроуга ыытылыннылар. Саха сирэ 2022 сыллаахха Арасыйыаҕа биир бастакынан патриотическай иитии туһунан сокуон ылыммыта. 2025 сылга патриотическай иитии тэрээһиннэригэр 240 тыһ. тахса эдэр дьон кыттыбыт. Быйыл Ил Дархан байыаннай дьайыы кыттыылаахтарын үйэтитэр хамыыһыа үлэтин бигэргэтэр дьаһала табыста. Айсен Николаев инники кирбииттэн кэлбит буйуттарга дойду бойобуой наҕараадаларын туттарда.

Бииргэ үлэлэһии сөбүлэнгин түһэристилэр

Саха сирэ уонна Арасыйыаҕа Научнай пуонда фундаментальнай, прикладной, үрэтэр чинчийиилэри өйүүргэ бииргэ үлэлэһии сөбүлэнгин түһэристилэр. Докумуонҥа Айсен Николаев уонна пуонда генеральнай дириэктэрин солбуйааччы Андрей Блинов илии баттаатылар. Пуонда уонна Саха сирэ өрөспүүбүлүкэ социальнай-эконэмиическэй сайдыытыгар туһуламмыт чинчийэр бырайыактары бииргэ олоххо киллэриэхтэрэ. Научнай бырайыактар эргэгийиэннээби куюнурустарын үбүлээһин урукку сөбүлэннээҕэр икки төгүл улаатыаҕа. Сыллааҕы уопсай үбүлээһин 120 мөл. солк. буолара былаанналар — хас биридди өттүттэн 60 мөл. солк. Билигин саҥа билиини ылыыга уонна учуонайдары өйөөһүнүгэ аналлаах бырайыактар үбүлэнэллэр. Аны экэниэмикэ салааларыгар онорон таһаарыыга туһуламмыт саҥа технологиялары уонна практическай үлэлэри оноруу бырайыактарын эмиэ өйүөхтэрэ. Бииргэ үлэлэһии сөбүлэнгэ бу иннинэ 2021 сыллаахха илии баттаммыта. Бизэс сыл устата пуонда өрөспүүбүлүкэттэн 73 бырайыагы өйөөтө, үбүлээһин кээмэйэ 240 мөл. тахса солк. тэннэхтэр.

СӨ Ил Дарханын уонна
Бырабыыталыстыбатын пресс-сулууспата.

Тумуу уонна ОРВИ дьаһа элбээтэ

Улууска — бу күннэргэ. Чурапчыга ОРВИ уонна тумуу эпидемическэй көрдөрүүтэ икки төгүл үрдээтэ.

Людмила ГОРОХОВА

Сэттинньи 12 күнүгэ би көрдөрүүнэн 224 киһи ОРВИ уонна тумуу ыарыытынан сутуллубута бэлиэтэннэ.

Мантан —180-на оҕо. Бу туһунан улуус дьаһалтатын нэдиэлэтээби планеркатыгар кылаабынай быраас Николай Сивцев иһитиннэрдэ. Ордук Чурапчы нэһилиэгэр элбэх киһи тумуунан сутулунна — 133 киһи. Мантан 80%-на — оҕолор. Ордук ОРВИ тарҕаммыт нэһилиэктэринэн Алаҕар (20 оҕо), Кытаанах (10 оҕо) буолаллар. Сүрүннээн баһыйар ахсааны Грипп А диэн вирус ылар.

Роспотребнадзор Чурапчытааҕы салаатын салайааччыта Туйаара Кузьмина иһитиннэритинэн, улуус үрдүнэн уопсайа 8 кылаас карантинга олоролор. Ол курдук, Семен Новгородов аатынан Чурапчы орто оскуолатыгар 5 “б” кылаас, Иван Павлов аатынан Чурапчы орто оскуолатыгар 6 “а”, 7 кылаас, Степан Макаров аатынан улуустааҕы гимназия 6 “а”, 7 “б”, 7 “а”, 10 “б” кылаас, Болтоно оскуола-

тыгар 4 кылаас оҕолорун 20%-ра ыалдьан, карантинга олоролор. Маны сэргэ Чурапчы нэһилиэгин «Кэскил» уһуяаныгар икки бөлөх, Бахсы нэһилиэгин «Сулусчаан» уһуяаныгар икки бөлөх оҕолоро карантинга олоролор.

“Грипп диэн — салгынынан түргэнник тарҕанар инфекционнай ыарыы буолар. Киһи до-руобуйатыгар улахан охсууну оноруон сөп. Пневмония, бронхит, отит, синусит, нефрит, невралгия, миокардит, перикардит курдук ыарыыларга тизэрдизэн сөп. Маныаха күүскэ ыалдьы-

бат туһугар күһүн грипп утары быһыыны ылар табыгастаах. Саамай сүрүнэ — быһыы ылан баран ыарыйдахха, чэпчэкитик аһарыабын.

Быйылгы былаанынан улуус-путугар быһыы 9510 киһиэхэ, мантан 4000-та оҕолорго, 5510-на улахан дьонго туруоруллуохтаах. Күн бүгүн 3986 оҕо, 4812 улахан дьон быһыыны ылылар. Көрөргүт курдук улахан дьон тумууну утары быһыыны ылыларын таһыма намыһах.

Быһыыны 60-тан үөһэ саастаах дьон терапевт бырааска көрдөрөн баран учаастактарыгар ыаллар. Оттон атыттар поликлиникаҕа үлэ чааһынан 112 А кабинэка кэлэн ылыахтарын сөп. Ыалдьан температуралыы, туохха эмэ аллергиялыы сылдьар дьон быһыыны ыаллара бобуллар. Тэрилтэлэр быһыыны ылыыга сайаапка түһэрдэхтэринэ, анал биригээдэ миэстэтигэр тийиэн быһыыны туруораллар”, — диэн **Прокопий Сокольников аатынан Чурапчытааҕы киин балыыһа эпидемиолог бырааһа Инна Сосина** иһитиннэрдэ.

Саҥа саҕалааһын. Чурапчыга “Үрүн көмүс волонтердар” хамсааһын тэрилиннэ

Анна ЗАХАРОВА

Чурапчы улуугар, “Үрүн көмүс волонтердар” федеральнай бырагыраамаҕа олобуран, саҥа хамсааһын тэрилиннэ.

Манна улуус бары нэһилиэктэриттэн 60-нарыттан үөһэ саастаах, нэһилиэктэрин уопастыбаннай олоҕор кыттар көхтөөх дьон кэлэн, маныаха туһуламмыт кэпсэтиигэ кытыннылар. Бу тэрилтэ салайааччытын солбуйааччы Саргылана Старостина уонна консультант-испислиис Ньургуяна Захарова волонтердар үлэлиир хайыскаларын, бырайыактары суруйуу, граннарга кыттыы, сайтка хайдах регистрацияны ааһалларын туһунан кэпсээтилэр. Итини тэнгэ өрөспүүбүлүкэтээби “Молоды душой” хамсааһын салайааччыта Валентина Васильева — Сантаева сибээскэ быһа холбонон, тэрээһин кыттыылаахтарыгар өрөспүүбүлүкэ тэриллэн үлэлиир-хамсыы сылдьар аҕам саастаах волонтердар түмсүүлэрин үлэтин-хамнаһын сырдатта, ыйытыларга хоруйдаата, салгыы бииргэ үлэлииргэ

Саргылана Старостина бырайыак туһунан кэпсиир. // ААҔТАР ТҮҮЭРИИТЭ.

ынырда.

Биһиги улууспутугар биир бастын үлэлээһинэн биллэр, быйыл 18-с сылын бэрт ситиһиилээхтик үлэлиир Мугудай нэһилиэгин “Күбэйэ” иистэ-нээннэр түмсүүлэрин салайааччыта Евдокия Катакова экранга сырдатыллыбыт хаартыскаларынан туһанан, түмсүү үлэтин-хамнаһын сиһилии кэпсээтэ. Онон бу түмсүү уопутугар олобу-

ран, тэрээһин кыттыылаахтара үгүс саҕаны-сонуну биллилэр, кэскиллээби саҕалыырга элбэи инэриннилэр. Улууспутугар күн бүгүн тэриллибит “Үрүн көмүс волонтердар” түмсүүлэрэ кэпсэтии түмүгүнэн, нэһилиэктэри ахсын биридди наастаабынныгы талан, сэттинньи ый бүтүүтэ бырайыактарын бэлэмнээн аҕалан көрдөрөргө диэн сүбэлэстилэр.

Экэнэмиистэргэ анаан улуус стратегиятын тула төгүрүк остуол буолла

Экэниэмикэ. Сэтінньи 11 күнүгэр Арассыыйаҕа экономист күнэ бэлиэтэнэр. Бу күн чэрчитинэн Чурапчы улууһугар «Улуус стратегията: муниципальнай экэниэмикэ көдүүһэ уонна сайдыыта» төгүрүк остуол буолла

Марфа ПЕТРОВА

Дьаһалга улуустаагы үөрэх салалтатын, култуура уонна нэһилиэк экэниэмистэрэ кыттыны ыллылар.

Исписэлиистэри идэлээх бырааһынньыктарынан улуус баһылыгын тутуу боппуруостарыгар солбуйааччы Афанасий Дьячковский эбэрдэлээтэ. Салгыы үп эйгэтигэр өр сылларга үтүө суобастаах үлэлэрин иһин Алаҕар нэһилиэгин экэниэмикэ уонна үп кылаабынай исписэлиистигэр Иван Гоголевка, Төлөй нэһилиэгин баһылыгын солбуйааччытыгар Людмила Поповаҕа уонна Хатылы нэһилиэгин үп кылаабынай исписэлиистигэр Розалия Прокопьеваҕа өйдөбүннүк бэлиэлээх улуус баһылыгын Махтал суругун туттарда. Ону сэргэ улуус дьаһалтатын үп салалтатын Бочуотунай грамотатынан улуустаагы үөрэх салалтатын экэниэмийэ Марина Захарова наҕараадаланна.

Сүрүн дакылааты улуус-

Т.Т. Брызгаева улуус сайдыытын бырагырааматын билиһиннэрэр.

таагы экэниэмикэ салалтатын начаалынньыга Таисия Брызгаева онордо. Ол курдук, федеральной сокуоннарга олохуран, 2019 сылтан 2030 сылга диэри ылыллыбыт улуус стратегиятын бырагырааматын билиһини туругунан барыллааһын түмүгүн сырдатта.

Салгыы дьаһал кыттылаахтара улуус социальнай-экономическай сайдыытыгар ханнык бырагыраамаларынан хайдах үлэлэниэххэ сөбүн туһунан санааларын үлэлһиннилэр. Улуус

стратегиятыгар сайдыы точката уонна экэниэмис туох оруулааһын ырытыстылар.

Маны таһынан муниципальнай сайдыыга туох эмэ сананы арыыйыга, онорууга бастааһын, нэһиликтэргэ экэниэмикэ көдүүһэ уонна сайдыы точката, тыа сириг социальнай-экономическай сайдыытын ситиһэргэ муниципальнай бырагыраамалары былааннааһын тула суолталаах кэпсэтии буолла.

Улуус экэниэмистэрэ.//ААПТАР ХААРТЫСКАҕА ТҮҮЭРИИЛЭРЭ.

Таисия Титовна Брызгаева:
●●● Ил Дархан 2023-2024 сылларга тыа сириг сайыннарыыга саҕа ыйаахтары таһаарбыта. Манна олохуран, оройуонна бырайыактыыр офистэриллибитэ. Ол иһинэн бырайыактыыр хамаанда стратегическай ыйаахтарга сөптүбэһиннэрэн, бырайыак оноруохтаахпыт. Билиһини 2030 сылга диэри үлэли тулар стратегиябытын сангардан олоххо киллэриэхтээхпит. Ол чэрчитинэн бүгүн нэһилиэк экэниэмис-

тэрин түмэн, улууспут сайдыытыгар туһуламмыт 2025 сылтан саҕа стратегияны онорууга санааларын иһиттибит. Муниципальнай бырагыраамаларга олохтоох онорон таһаарыны, урбаанньыттары кытта үлэни киллэрэн, нэһилиэк сайдыытын туһугар биригэ үлэлиэхтээхпит. Биллэн турар, улуус сайдыыта нэһиликтэртэн турар. Онон стратегиябытын онорууга нэһиликтэр сүрүн күүһү ылыахтара.

Кэрэ эйгэтэ. “Алгыс” хор айар-ыллыыр

Надежда ЗАБОЛОЦКАЯ

Арчыбыт дьыэтэ аһыллан, сиэр-туом, итэһэл туһунан дьонго-сэргэҕэ үөрэтии ыытыллан испитэ. Дьон тардыһан, үлэ-хамнас бөҕө буоларбыт. Быйыл хорбут тэриллэбитэ 15 сыла.

дөрөрө кыаллыбат буоллаҕа. Ону көрө сылдьаммын, хайаан да баянист буллахха сатаныһы диэн бигэ санааҕа кэлэн, Сыланна Спиридон Готовцевка эрийдим. Кини “Эдьий, кириэм”, - диэн үөртэ. Инньэ гынан, нэдиэлэҕэ иккитэ таксинан сылдьан, байаанын туһунан бу кириэн кэлэрэ үчүгэй да этэ! Бары ыллы олорон, үөрүүнэн ойон турар, дохсун ытыс тыаһынан көрсөрбүт. Байаан тыаһаата да, хор ыллыра улам тупсан, эрчимирэн истэ. Санаабыт эрдийэн, Чурапчыга кэнсиэрдэргэ кыттан бардыбыт. Чыаппараҕа ытыллыбыт ырыа күрээвэр ситиһилээхтик кыттан үөрбүппүт

баара. Биллэн турар, тэрийээччилэр - бастын хормейстер Е.М. Лыткина, уус-уран салайааччы С.А. Борисова санаабытын да

көтөхтөхтөрө дии. Анастасия Лыткина аатынан «Иэйиилээх ырыаһыт» анал ааты хорбут солиһа Гаврил Макаров ылбыта.

Өрөспүүбүлүкэҕэ “Уйгулаах олох уруйдаан” куонкуруска, Найахыга ытыллыбыт хорвой ырыа куонкуруһугар бэйэбит кыахпытынан ситиһилээхтик кыттыбыппыт. Бастын ырыаһыппыт Христина Попова «Эн сулускун» телевизионнай ырыа куонкуруһугар бэркэ кыттан үөрдүбүтэ. Итиннэ барытыгар байаныспыт Спиридон Готовцев үтүөтэ-өҥөтө сүдү этэ. Хормейстербыт Светлана Егороваҕа махталбыт олус улахан. Сыл аайы сезон түмүгүнэн оччуоттуур кэнсиэр нэһилиэнньэҕэ онорооччубут. Түмсэн ыллыырбыт, кэпсэтэрбит кырдык да, дьэ, үчүгэй этэ, сэргэхсийи бөҕө.

Мин 75 сааспар үлэлээн уурайаахпыттан уонна баяниспыт Спиридон Готовцев ыалдыаһыттан хорбут үлэтэ тохтообута. Оттон билигин эмиз Борис, Галина Васильевтар турунан, хор эмиз ыллаан эрэрин истэн үөрэбин. Урукку састаап син бары бааллар эбит. Светлана Петровна ылынан ыллата сылдьара наһаа үчүгэй, эрэл кыыма баар! Хайдах эрэ дьоммор эрэнэбин. Кытаатын, түмсүн, ыллаан. Ырыа - олох аргыһа.

Кытаанахтар киэн тутталлар

Кэпсиэхпин баҕарабын. Любовь Монгуш Култуура эйгэтигэр 32 сүл үлэлээн, үлэтигэр мэлдьи үрдүк көрдөрүүлээх

Кытаанахтаагы “Түһүлгэ” НАДЬ 22 сүл устата үрдүк таһаарылаахтык үлэлээбит, 10 сүл фольклор куруһуогун оскуолаҕа үлэлэтэн, барыта 32 сүл улуус култууратын сайыннарыга кылаатын киллэрсибит Любовь Николаевна Монгуш – Саха Өрөспүүбүлүкэтин култууратын туйгуна, “Чурапчы улуунун социальнай экэнэмиичэскэй сайдыытыгар кылаатын иһин” III истиэпэнэ бэлиэ туһааннааҕа, Кытаанах нэһилиэгин Бочуоттаах олохтооҕо, сыана, үлэ бэтэрээнэ.

туйгуна, “СӨ норуот художественнай айымньытыгар киллэрсибит кылаатын иһин”, Чурапчы улуунун “Үтүө суобастаах үлэтин иһин” бэлиэ туһааннааҕа, Чурапчы култууратын бэтэрээнэ.

Уоллара Доржукай Геннадьевич видеооператор идэтигэр үөрэнэн, “Айылгы” НАДЬ-гэр видеограбынан 9-с сүлүн үлэлиир. Илин энээргэ ыччаттарга “Брейк данс” күрэһин призера, гитараҕа оонньуур, ыллыыр. Салгын саанан ытыгыга Россия спордун маас-

Уоллара Доржукай дьиз кэргэнин кытта.

сылларга “Өбүгэ быстыбат ситимэ” бэстибээл лауреатынан, кыайылааһынан буолбута. Л.Н.Монгуш – Сэнээрэ бириһигэр чабырҕаха 2021 с., 2023 с. өрөспүүбүлүкэтээҕи күрэх кыайылааһынан ааттаммыта. 2024 с. “Тыый, чабырҕах!” өрөспүүбүлүкэтээҕи телевизионнай бырайыакка А.Пономареваны кытыннаран, “Көрөөччү биһирэбилэ” ааты ылбыта итинэнэ 100 тыһ. солк. суумалаах сэртификэтинэн наҕараадалааммыта. “Түһүлгэ” НАДЬ иһинэн “Кытаанах кыайардара” чабырҕахсыттар бөлөхтөрө 2021 с. үлэлиир. Өймөкөннө, Аммаҕа ытыллыбыт Олонхо ыһыахтарыгар лауреаттарынан буолбуттара. Чабырҕах суруйар. Оҕолорго “Хантан хааннаах Кытаанахтарбыт?” “Саха сахатынан кэрэ”, “Сир астарын туһунан”, улахан дьонго анаан “Сокуон хараҕынан”, “Олохпут омчуолара”, “Итэҕэс-быһаас итинэн бүппэт” чабырҕахтары суруйда. Чабырҕахтарын Мэнгэ Хангалас, Хангалас улуустарын чабырҕах бөлөхтөрө ааҕаллар. Сэнээрэ танымт “Чурапчы фольклора” кинигэҕэ сорох чабырҕахтара киирэн үйэтиллибитэ. 2024 с. улууска “Бастын култуура үлэһитэ” буолбута. Улуустаагы “Айар кыл” кырыымпахыттар

Кыыстара Нарыйа дьиз кэргэнинин.

бөлөхтөрүгэр биир сүрүн тыаһааччы.

Любовь Николаевна дьиз кэргэнинэн – улуус култуурата сайдыытыгар (ийэтэ-25, аҕата-1, кэргэнэ-42, бэйэтэ 32, уоллара 9 сүл үлэлээн) олохторун 109 сүлүн анаабыт үтүөкөн династия. Түмүкпэр куруук үлэтигэр үрдүк көрдөрүүлээх Любовь Николаевна Монгуш СӨ “Култууратын үтүөлээх үлэһитэ” ааты ингэрэллэрэ буоллар, диэн баҕа санаабын тиздэбин.

Мария Герасимова-Сэнээрэ, РСФСР култууратын үтүөлээх үлэһитэ.

Хаартыскалар дьоруой тус архыбыттан ылылыннылар.

Ийэтэ Анна Гаврильевна 1963 с. култуурунай-сырдатар училищени бүтэрэн, 25 сүл биллэтиэхкэринэн үлэлээбитэ. СӨ “Гражданской килбиэн”, СӨ “Норуот уус-уран айымньытын сайдыытыгар кылаатын иһин” бэлиэлэринэн наҕараадалааммыта. Аҕата Николай Петрович Пономарев 1965 сүл-лаахха, 33 эрэ сааһыгар, оһолго түбэһэн өлбүтэ. Анна Гаврильевна дьырылас куоластаах ырыаһыт, кэргэнинэн наһаа табыллан дүэттүүлэ. Кэргэнэ өлбүтүн кэнниттэн Петр Данилович Лонгиновтыын 39 сүл биригэ ололбуттара. Петр Данилович Кытаанахха 1956 с. бастакы кулууп дириэктэринэн үлэлээбит. Ол туһунан үлэҕэ киирбит киниискэтигэр сурулла сылдьар, нэһилиэк Бочуоттаах олохтооҕо, хоту көһөрүллүү кыттылааҕа. Люба, Геннадий Монгуштар Улан-Удэҕэ култуура институтугар үөрэнэ сылдьан, 1991 с. ыал буолбуттара. Люба 1993-2003 сс. Кытаанах оскуолатыгар муусука куруһуогун салайааччытынан үлэлээн, оҕолоро өрөспүүбүлүкэҕэ, Илин энээргэ, улууска ырыа

күрэхтэригэр Гран-при, лауреат, дипломант ааттарын үгүстүк ылбыттар. “Түһүлгэ” СК үлэлииригэр “Алаас” дьахталлар ансамбылларын, кэргэнинэн ВИА-ны айымньылаахтык үлэлэппиттэрэ. 1996 с. улуустаагы дүэттар, триолар күөн күрэхтэригэр Гран-при буолбуттара. Монгуштар дьиз кэргэн улуус, өрөспүүбүлүкэ күөн күрэхтэригэр 1998 с. “Дьиз кэргэн, байылыат олох”, 2004 с. өрөспүүбүлүкэ “Интернациональнай дьиз кэргэн” күрэхтэригэр оҕолорунуун кыттан, “Дукубунай дьиз кэргэн” анал аат кыайылааһынан буолбуттара. Геннадий – режиссер идэлээх. Саха сиригэр музыкант быһыытынан үлэлээтэ, өрөспүүбүлүкэ, улуус ыттар күрэхтэригэр оҕолоро Гран при, лауреат буолаллара. Кытаанахтаагы “Түһүлгэ” НАДЬ дириэктэринэн, уус-уран салайааччынан, мэтэдийһинэн уопсайа, култуураҕа 42 сүл үлэлээтэ. Билигин бочуоттаах сынньаланна ололдор, улуус ВИА-ын кэнсиэрдэригэр нэһилиэк аатын ааттатар. Геннадий Ары-Курович – СӨ култууратын

Кэргэнинэн Геннадийдыын.

тарыгар хандьыдаат, бу көрүнгэ үгүс күрэхтэһии кыайылааҕа, улуус чийин Манчаары оонньууларыгар үгүстүк көмүскээбитэ.

Кыыстара Нарыйа, Терентий Томскайдар – П.Сокольников аатынан балыһа үлэһиттэрэ.

Любовь Николаевна – 2017 сүлтан “Саһарҕа” ыччат квинтетын салайар. Кини – Бүлүү, Алдан, Нам, Уһэзэ Бүлүү, Өймөкөөн Олонхо ыһыахтарыгар лауреат, Амма, Нерюнгри Олонхо ыһыахтарыгар чабырҕахха Гран-при хаһаайына. 2018 с. “Оторой-моторой” оҕолорго чабырҕахсыттар бөлөхтөрүн салайан, 2018, 2019, 2020

Собуруу Сахалинга норуоттар икки ардыларынаагы “Душа России” кыбытык тигии бэстибээлигэр СӨ норуотун хуоһунууга Анна Николаевна Зверева салайар 32 саха иистэннэн маастардарын бөлөҕө баран кэллэ.

Кинилэр кыбытык сиигинэн онорбут үлэлэрэ Гагарин аатынан пааркаҕа эмтээх ууну иһэр “Бювет” аныгылыы өстүөкүлэ былаһааккатыгар көрдөрүүгэ турда. Араас кэрэ онгоһуктар – сукунанан, түүлээгинэн тигиллибит соннор, паннолар киһи сөҕөр ураты иистэрэ дьон болҕомтотун тарта.

Манна биһиги биир дойдулаахпыт Светлана Самсоновна Сидорова “Хоту дойду дьонно” кыбытыгынан тикпит үлэтэ, ону таһынан эдьийин – СӨ норуо-

дунай хуоһунууга Александра Самсоновна Бочкарева-Иннокентьева – Сууралдьыма холустаҕа суруйбут “Алгыс” үлэтин көнүлүтэн, дойдутуттан Тэйэр Хайаттан алгыс ылынан, сүрүһүн баҕатынан, ыраас изиитинэн оһуруонан тигэн, иккис тыыннаан онорбут сүрдээх улахан паннотун туруорда.

Арасыйыа хуоһунууктары сойууһун чилиэнэ Надежда Трогубова саха маастардарын үлэтин улаханник биһирээтэ: “Светлана Самсоновна оһуруонан үлэтэ ханна да суох, түмэлгэ эрэ туруохтаах экспонат”, – диэн үрдүктүк сыаналаата.

Оттон биллиилээх искусствовед, норуодунай көстүүмнэргэ үлэлэһэр исписэлиис Андрей Боровской: «Оһуруонан үлэни сөҕө-махтайа көрдүм. Светлана Самсоновна бу үлэ-

тигэр кээмэйин таппыт. Оһуруонан живопись ньыматынан онорбут үлэтэ чахчы да чабылхай», – диэн тус санаатын үлэһиннэ.

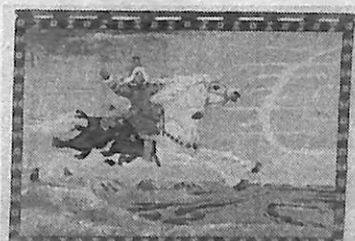
Биир дойдулаахпыт Светлана Самсоновна уран тарбаҕынан 452925 устуука оһуруону тигэн, өңүн-дүһүнүн таба аттаран, 7,5 киһилээх үлэтэ дьон хайҕалын, махталын ылыан ылла! Кини ханна да хатыламмат сүнгэн үлэтэ үрдүктүк сыаналаммытынан, эбэрдалээн туран, эдьийиди-балыстыыга, айар куттаах биир дойдулаахтарбытыгар инникитин өссө да айар аартыктара кэнээн, тапталлаах Сахабыт сиригэр, Чурапчыларын аатырда турдуннар, тус олохторугар ситиһиини, доруобуйаны, дьолу – соргуну баҕарыабын.

Клара Кузьмина — Уус Кыһа.

Ситиһии. Талба талааннарынан сахалиннары сөхтөрдүлэр

Светлана Сидорова үлэлэрэ.

Бэстибээлгэ Саха сиригэр дэлэгэссийэтэ.

Арассыыйа Хотугу Американы баһылааһыныгар дьоһун кылааттарын киллэрсибиттэрэ

История чакчылары. Арассыыйа-Америка хампаанньатыгар сулууспалаабыт чурапчылар тустарынан соччо үөрэтиллибэтэх тиэмэни булан билиһиннэрэбит

Биһиги Таатта улуунун Чөркөөхтөөбү Судаарыстыбанас мусуойугар экскурсиялаан кэлбиппит.

Онно мусуой исписэлиһэ, этнограф Марианна Егоровна Барахова Таатта улуунун дэлгээс-сийэтин састаабыгар киирэн, Нью-Йорк куоракка Америка-таады естественнэй устуоруйа мусуойугар сылдыбыттарын туһунан олус умсугутуулаахтык кэпсээбитэ. Ол кэпсээнин быһыыгар 19-с үйэ Арассыыйа-Америка хампаанньатын нөҥүө Америкага саха дьоно, ол иһигэр Чурапчы улууттан төрүттээх биир дойдутаахтарбыт сулууспалаабыттарын туһунан истэн билбиппит. Бу тиэмэни сэтээрэн, салгыы чинчийэргэ санаммыппыт.

Бастаан, Өрөспүүбүлүкэтээни национальнай архыып докумуоннарыгар олоһуран, Арассыыйа-Америка хампаанньага сулууспалаабыт Чурапчы улуунун олохтоохторун туһунан информациялары булан үөрэттибит.

Ыстатыйа суолтата историческай өйдөбүлү харыстааһын өттүттэн көрүллэр. Бу тиэмэ соччо үөрэтиллибэтэх, Арассыыйа-Америка хампаанньа-тыгар сулууспалаабыт чурапчылар тустарынан олохтоох мусуойга да, улуус историятын сырдатар кинигэлэргэ да бэлиэтэмэтэхтэрин кэриэстэ.

Калифорнияга олоһор саха дьахтара, географ Марина Павловна Яковлева «Илин» сурунаалга тахсыбыт ыстатыйатыгар «Хотугу Америкага үлэлээбит бастакы саханаан Логин Захаров буолуон сөп» диэн суруйар. Кини Америкага, чуолаан Калифорния штатыгар 1816-1817 сс. Арассыыйа-Америка хампаанньатын Форт Росс селиэнньэтигэр сулууспалаабыт кэлбит. Бу киһи чопчу ханнык улуустан төрүттээхэ биллибэт. 1820 сылтан 1838 сылга диэри Росс Фортка 19 саха үлэлээбит. Олортон -11 эр киһи уонна 4 дьахтар, ону тэнэ 4 оҕо.

Манна эбии, СӨ Национальнай архыыбыттан Арассыыйа-Америка хампаанньатыгар сулууспалаабыт 67 киһи испиһ-һэгин булбуттук. Бу дьон «Арассыыйа-Америка хампаанньа-тыгар» сулууспаа киирэллэригэр олохтоох былаастан көҥүл ыл-быттар. Инороднай управле-ниелар нэһиликтэн араас бол-дьооххо баралларын туоһулуур билиэттэри, көрүннэри (виды) биэрэллэр эбит. Испииһэктэн көрдөххө, үгүс үлэхит Хаҥалас (38 бэрэстэбиитэл), Мэнэ Хаҥалас (17 бэрэстэбиитэл) уонна билинҥи Чурапчы улууттан (11 бэрэстэбиитэл) төрүттээх-

тэр. Бэлиэтээтэххэ, киин улуус-тартан элбэх киһи үлэлии барар эбит, тоҕо диэтэххэ, 19-с үйэ Охотскайдаагы уонна Аяннаагы айан суоллара бу улуустарынан ааһара. Бу дьон 19-с үйэ иккис аҥаарыгар Аляскага, Кенай хо-мотугар, Кадьяк арыытыгар, Ситка куоракка үлэлээбиттэр. Сахалар үксүн уопсай үлэхиттэ-ринэн уонна болуотунньуунан үлэлээбиттэр эбит. Олор истэри-гэр купорунан (уу, буорах, ас бо-родууктатын угар улахан, кыра уһааттары онгорор, өрөмүөн-нүүр) уонна алтаньнан оноруу маастарынан үлэлээбиттэр бааллар.

Биллэрин курдук, XIX-с үйэ Боотурускай улуунун састаабыгар Алагар, икки Сылан, биэс Хатылы, Одьулуун, Төлөй, икки Хадаар, Чакыр, Болугур уонна Хайахсыт нэһиликтэрэ киирэллэр. Биһиги үлэбитигэр Боотурускай улуунун бүтүн-нүү ылбакка, Чурапчы билинҥи нэһиликтэриттэн барбыт дьон туһунан үөрэттибит.

«Выписка из книги Ново-Архангельской конторы Российско-американской компании и список о якутах, находящихся на службе в компании» диэн архыып докумуонна Иван Кривошапкин туһунан булбуттук. Кини II Хатылы, ол эбэтэр Болтоҥо нэһилиэгэр төрөөбүт. 1852 сылтан Арассыыйа-Америка хампаанньатыгар сулууспа-лаабыт уонна 1857 сыл олунньу-тутар өлбүт, хайдах өлбүтэ бил-либэт. Бу киһи олоһун туһунан эбии информация көрдөөбүт-пүт да, улахан түмүккэ кэлбэтэх-пит. Ол эрэри, Федот Захаров «Боотурускай улуус сахаларын төрүт уустара» («Родословия якутов Ботурусского улуса») до-кументальнай очеркатыгар II Хатылы нэһилиэгин төрүт таб-лицата баар, онно Кривошапкин диэн араспаанньалаах 1806 с. төрүүх Иван диэн киһи суруллу-бут. Бу Америкага баран үлэлэ-бит Иван Кривошапкин буолуон сөп диэн сабаҕалыбыт. Кини Николай Кривошапкин – Субу-рускай аймаҕа эбит.

Өссө биир Болтоҥо сэ-лиэнньэтин олохтооҕо Семен Кыйман, ыйаахха суруллубу-туан, 1836 сыллаахха Арас-сыыйа-Америка хампаанньа-тыгар сулууспаа кэлбит уонна 1856 сыллаахха өлбүт. Чопчу ханнык сиргэ сулууспалаабы-та биллибэт, докумуонна атын информация суох. Ол эрэри, ыйаах бүтүүтүгэр Саха уобала-һын бырабылыанньата Земс-кэй сууттан Семен Кыймангы уонна I Хатылы (билинҥи Кы-таанах) нэһилиэгиттэн төрүт-тээх Нартын Герасимы булар-га көрдөһөр: «...Затем якутов Ботурусского улуса, 1-го Ха-

тылинского наслега Гераси-ма Нартын 68 лет, Мегинского улуса, наслегов: Батаринского – Константина Неустроева 35 лет, Мельжахсинского – Констан-тина Герасимова 40 лет, Григо-рия Федорова 33 лет и Алексея Михайлова 24 лет; Мегюренс-кого наслега Федора Васильева Таяны, Ботурусского улуса, 2-го Хатылинского наслега Семена Кыймана 58 лет, Мегинского улуса, 2-го Мельжахсинского наслега Алексея Захарова, как неоказавшихся в колониях на службе, поручить (сему) суду разыскать, где именно в на-стоящее время находятся эти якуты, что должно быть извест-но из билетов, выдаваемых им из инородных управ. А потому приказали: с прописанием на-стоящего указа и с препровожде-нием копий с присланных вы-писок дать знать Ботурусской инородной управе для должно-го исполнения, с тем чтобы она о последствиях разыскания не оказавшихся на службе компа-нии якутов немедленно доло-жила земскому суду». Бу ыйаах-тан көрдөххө, Семен Кыйман уонна Нартын Герасим сулуус-палыы баран иһэн, аара ханна эрэ хаалбыт, эбэтэр күрэзит буолуохтарын сөп.

Сылан нэһилиэгиттэн төрүт-тээх Михайло Макаров, хонту-ра выпискатыгар суруллубуту-нан, 1851 сылтан 1852 сылга диэри, Кадьяк арыы отделы-гар үлэлээбит диэн суруллубут уонна онно баар билиэккэ 45 саастаах эбит. Онон кини 1806 сыллаахха төрөөбүт буолуон сөп. Кэнники дьылҕата бил-либэт.

Бахсы селиэнньэтин олох-тооҕо Данил Ноговицын Но-во-Архангельскайга сулууспа-лаабыта уонна 1859 сыллаахха хонтуораттан Арассыыйага айаннаабыта эрэ биллэр. Атын иһитиннэри суох. Өссө биир билинҥи Болтоҥо нэһилиэ-гин олохтооҕо Семен Никифо-ров, архыып докумуоннарыттан көрдөххө, сулууспаа учуокка

турбутун уонна 1851 сыл сэ-тинньитигэр өлбүтүн туһунан эрэ информация баар. Чурапчы улуунун атын бэрэстэбиитэлэ Наум Константинович Оконеш-ников – Сылан нэһилиэгит-тэн төрүттээх, хампаанньага 1851 сылтан 1852 сылга диэри, Кадьяк отделыгар үлэлээби-тэ биллэр. Боотурускай ино-роднай управа 1851 сыллаахха кулун тутар 15 күнүгэр бэрил-либит билиэттэн көрдөххө, 28 саастаах эбит. 1-кы Чакыр нэһилиэгиттэн сылдыар Данила Устинов Ново-Архангельскайга 1851 сыллаахха сулууспалаабы-та биллэр. Бу дьон туһунан атын иһитиннэри суох.

I Хатылыттан (Кытаанах) тө-рүттээх Герасим Пономарев Но-во-Архангельскай хонтуоратын испиһэгинэн 1859 сыллаахха Кадьяк арыыга сулууспалаабыт эбит. Ол бириэмэҕэ 71 саастаах диэн сурулла сылдыар.

Саха уобаластаагы бырабы-лыанньатын Саха сиринээҕи земскэй суут ыам ыйын 15 кү-нүнээҕи ыйааҕар Хадаар нэһи-лиэгиттэн наймылаһан, Аме-рика холуонньаларыгар үлэли-с сылдыар Василий Павлов ах-тыллар. Онно суруллубутунан, Василий Павлов дьыа кэргэнин кытта Кенай байдал кытылыгар Америкага ытталларынан көр-дөһөр, онно уобалас бырабы-лыанньата себүлэнин биэрэр, ол эрэри кини туһугар хааһы-наа угуллубут 61 солкуобай 42 суумалаах харчыны төнүннэ-рэригэр уураахтаабыт. Кэлин биллибитинэн, Василий Павлов Ново-Архангельскай балыһа-тыгар 1844 сыллаахха сэтинньи 2 күнүгэр өлбүт эбит.

Өссө биир архыып докумуо-нугар II Хатылы нэһилиэгин олохтооҕо Петр Попов аата баар: «...строителя Российско-амери-канской компании якута Бату-русского ведомства 2го Хаты-линского рода Ивана Куяханова Сыннаах Уола, а по крещении Петра Попова по просьбе его исключить сначала 182...? в одной души по якутской облас-

ти с недоимкою двенадцати рублей шестидесяти восьми по-ловиною коп. серебра и причис-лить во ведение Российско-амери-канской компании на остров Кадьяк, что утверждено управ-ляющим Иркутской Губернии о исполнении чего палата пред-писала якутскому Казначейст-ву и сообщила в главное прав-ление Российско-американской компании. ...». Бу докумуонтан көрдөххө, Петр Попов туттааччы буолара уонна Кадьяк арыыты-гар ытталларыгар көрдөспүтэ биллэр.

Хомойуох иһин, биир дой-дулаахтарбыт туһунан олох аҕыйах информация буллубут. Үксүлэрэ Америка-Арассыыйа холуонньаларыгар сулууспа-лаан баран, ханна барбыттара, хайдах дьылҕаламмыттара бил-либэт. Биһиги сабаҕалааһым-мытынан, Охотскай муора кы-тылыгар олохсуяа хаалбыт буолуохтарын сөп.

Түмүкүтүгэр, биһиги биир дойдутаахтарбыт, нуучча омугун кытта тэнгэ, Арассыыйа Хотугу Американы баһы-лааһыныгар улахан кылаат-тарын киллэрсибиттэрэ диэн этиэкпитин баҕарабыт. Билин-ҥи көлүөнэ биһиги өбүгэлэр-бит хайдахтаах курдук күүстээх санаалаахтарын, ыарахаттар-тан толлубакка, ыраах сирдэргэ тийээн үлэлээбиттэрин, Арас-сыыйа историятын биир суол-талаах кэрчигэр дьоһун кылаат-тарын киллэрситтэрин туһунан билиэх тустаахтар дии саныы-быт.

Түгүннээн туһунан, бу үөһэ ахтыллыбыт дьонно аймах-тара баар буоллахытына, Хатылы орто оскуолатыгар эрийэргити-гэр көрдөһөбүт.

Максим Кривошапкин, Хатылы орто оскулатын Болот Боотур аатынан оскуола II кыла-аһын үөрэнээччитэ, Оксана Константиновна Ива-нова, салайааччы, Хатылы орто оскуолатын омук тылын учуутала.

	Фамилия, имя	Наслед	Где находятся, год прибытия	
1	Кривошапкин Иван	II Хатылинский (Болтоно)	1852 г.	Умер в феврале 1857 г.
2	Кыйман Семен	II Хатылинский	Прибыл в 1836 г	Умер в 1851 г.
3	Макаров Михайло	Сыланский	С 1851-1852 гг. находился в Кадьякском отделе	
4	Ноговицын Данило	Бахсы		Выбыл в 1859 г.
5	Нартын Герасим	I Хатылинский		68 лет
6	Никифоров Семен	II Хатылинский		Умер в ноябре в 1851 г.
7	Оконешников Наум Константинович	Сыланский	Прибыл в 1851 г. с 1852 г. на-ходился в Кадьякском отделе	
8	Павлов Василий	II Хайахсытский		Умер в Ново-Архангельской больнице
9	Попов Петр	II Хатылинский	о. Кадьяк	
10	Пономарев Герасим	I Хатылинский	1859 г. нао. Кадьяк	
11	Устинов Данило	I Чакырский	1851 г. в Ново Архангельске	

Айар аргыс. Сахам сирин кыһына — ураты кэрэбин!

КЫҢЫН

Чымаан дьыбар чэлгиэнттэн
Чопчуланан, хоһоон тыллар,
Кырыа чабыл күлүмүттэн
Кылбаһаллар истин тыллар.
Кыһын тыйыс тымныгыттан
Кылааннаар саппах санаам,
Туолбут ыйым сүһүмүттэн
Толбоннурар сымсах саһам.
Тонг торолуур уорааньттан
Тойук тохтор умсугута,
Сып-сырылас ырыатыттан
Сырдыыр тулам, сылаанньыта.
Тып-тыһырҕас доһуһоуллаах
Дьүкээбилим дьэргэлгэнэ,
Тырым иэйии арыалдьыттаах
Дьикти түгэн дьүһүлгэнэ.
Тыһырҕас дьыбардаах,
Торулуур тымныылаах
Томороон кыһыммын
Туохха да биэрбэппин.

Дмитрий Федоров-Оһуохай Уола.

КЫҢЫН КЫҢЫНА...

Кылбаа манган хаар, көрүүй,
Кыыдамныыра кэрэтиэн,
Көпсиир курдук, эн истийи,
Кистэлэнэ элбэҕиэн...
Кырыа сонноох хатын кыыс
Кыыдам хаары бүрүмүт,
Кийиит кыһы санатан,
Кыбыстыбыт, иһийбит.
Кэрэ нарын бэйэтэ
Килбигийэ бу көрбүт,
Кырымахтаах сүһуоһун
Кырпай хаарга суулаабыт.
Куту-сүрү ыраастыыр
Кыһын кыһына буоллаҕа,
Кыыдаан тыалтан былаатын
Күүскэ туомтуу бааннаҕа...

Светлана Егорова (Габышева)-
Тулуйхаана.

КЫРЫА КЫҢЫН

Аам-даам тымныылаах,
Анысханнаах тыаллаах,
Араҕас сулус аргыстаах,
Аргыар салгыннаах,
Буркун силлиэлээх,
Бурхаан тибирилээх,
Кыһыммыт дьиктилээх,
Бэйэтэ кэрэлээх.
Буурҕа да буоллун,
Добдурҕа тонгоруу
Саханы чаһыппат.
Дьэргэлгэн көстүү
Көмнөх хаар даҕаны –
Остуоруйа көстүүтэ,
Оҕо-аймах үөрүүтэ.
Көмүрүө хаарбыт
Сылааһынан угуттуур,
Хайыһарынан дайан,
Халыһыта сүүрдэбит.
Кыыдааннаах кыһын
Кылбачыйар тулам.
Ыраас хаар нүүра
Сырдыгынан сыдыайа.

Евдокия Катакова-Чэлгийэ.

САХАМ СИРИН КЫҢЫНА – САРГЫ, САЙДЫЫ КЭМЭ

Тонг муус тэллэхтээх,
Кыстык хаар үлүктээх,
Тунал манган былааттаах,
Кырса кылбаа хаардаах,
Сахам сирин кыһына –
Дойдум кэрэ бэлэҕэ.
Нарын хаар үңкүүтэ –
Намчы иэйии ырыата,
Манган хаар алыба –
Мааны алгыс тыллара.
Кыһынны кэм күүрүүтэ –
Кыстыкка кирии,
Этэнгэ, олоһу онгостуу –

Эрэллээх буолуу бэлиэтэ...
Уһун, тымныы кыһын
Саха дьонун олоҕо,
Үлэлээн-үөрэнэн,
Бииргэ күөххэ үктэни...

Евдокия Дьячковская-Иэйэ.

КЫҢЫН МАНТАН САҒАЛАНАР...

Кыһын манта саҕаланар,
Кырса хаар кырыаланар,
Кырымахтаах сонун кэтэн,
Сир сылаастык сууланар.
Кыһын манта саҕаланар,
Күммүт улам харанарар,
Халлаан сиигэ угуя,
Алмаасты турулуйар...
Кыһын манта саҕаланар,
Чысхаан көлөтүн бэринэр,
Муһуһурбут кэһиитин тиэнэн,
Уһун айаһы тэринэр...
Кыһын манта саҕаланар,
Тыһынар тыһыннаах уйаланар,
Тыйыс тымныыны туораары,
Халын хаһаас мунньунар...
Кыһын манта саҕаланар,
Харыйачаан кизэргэйэр,
Саһа дьылы кэтэһэн,
Мөһүүрэнэн симэнэр...
Кыһын манта саҕаланар,
Оҕо-аймах оонньуу тахсар,
Хатыыскалаан, көрүлээн,
Иэдэстэрэ тэтэрэр...
Кыһын манта саҕаланар,
Саһа сылбыт салҕанар,
Сүрэх айы эрэл кыыма
Дьолу түстээн уйаланар...

Светлана Андреева-
Маайа Сиэнэ.

КЫРЫАЛААХ КЫҢЫММЫТ, ЭН КЭЛЛИН

Кырыалаах кыһыммыт, эн кэллин,
Кыстыкпыт күннэрин аҕаллын,
Кырдыыга саастары көрсөмүмүн,
Кырдыыга, эйиэхэ үөрөнним.
Кытаанах эрэдээх кыстыктар
Кырачаан эрдэхтэн бааллара,
Кырыымчык олохтоох ол кэмнэр
Кырыарбыт чанчыкка сасыттар.
Кыһалҕа хаһан да баар буолар,
Кыһыны, сайыны аахсыбат,
Кытаатан, ол онтон самныбат,
Кыахтары табаткы туһанар.
Кыһыммыт хааргынан үлүктээн,
Кылбаарда тулабын сырдатан,
Кырдыыга санааны көтөҕөн,
Кылбаарыый, тымныыгын намтатан.

Василий Пермьяков-ТАТЫАНА уола
Баһылай.

КЫҢЫММЫН ОЛУҢУН ТАПТЫЫБЫН

Тумарык быһыһынан туналҕан ый нүүра
Таайтарар кыыс тунгуй тапталын
сипсийэн...
Тапталга туймаарбыт уолан эр сүрэгэ
Тиниргии тэбиэлиир, туманы силэйэн...
Тымныыны билбэттэр таптаһар
сүрэхтэр,
Тохсунньу томороон тымныыта
хаарыйбат.
Туналҕан ый нүүрун толбонун ылыгар
Куустуһан хаамсаллар тумарык
быһыһынан...

Тымныыны да тымныы дьэбэккэ,
Тумарык быһыһынан сырсарга,
Тулуурдаах санааны ким биэртэй,
Эрчими, эрэли, дьүккүөрү?!
Туналҕан туманы бүрүнэн,
Тохсунньу тоһуттар тымныыта -
Тоһуппат, дьулаппат дьоммутун,
Дьүккүөрү, тулууру ингэрэн!
Олунньу оргуйар тумана,
Ордоотуур омоннаах дьыбара,
Олунһун сэтэрээн да турдар,

Олохпут дьэ күөстүү оргуйар...
Ахсынны аам-даам тымныытын,
Аргыйар аргыардаах дьыбарын,
Аан туман бүрүйэр үлүгүн
Ама, ким умнуоҕай, бу сиргэ?!
Кырыа хаар кылбаарар үлүктээх,
Мутук мас тоһуттар тымныылаах,
Үтүт туһаар оргуйар туманнаах -
Кыһыммын олунһун таптыыбын!

Наталья Сергеева -Аана Кыһына.

ҮРҮН КӨМҮС ХААР

Үрүн көмүс хаарым үөрэ кыыдамныыр,
Үрүн-үтүрүйэн кыһынын
кымныылыыр,
Үрүйэни-харыйаны бэйи, бүрүйбэхтиир,
Үлүппэтти, сылааһынан үлүбүбэхтиир.
Үрүн көмүс хаарым көр, хаачыгырыыр,
Үөрүүнү-көтүүнү, сырдыгы хатаҕалыыр,
Үөл-дьүөлгэ дууһабын аймыыр,
Үгүс кири-хаҕы хаарынан ыраастыыр.
Үрүн көмүс хаарым өрүү харыстыыр,
Үрүн туллук буолан тула арыаллыыр,
Үлүктэнэ тулабар ыһан тэлээрбэхтиир,
Үйэттэн үйэҕэ нуураллык

киргэппэхтиир.

Степан Кожуров-Ыстапаан Таастаах.

КЫҢЫММЫТ КЭЛЛЭҕЭ

Сахабыт сиригэр
Кыһыммыт эргийэн,
Күүтүүлээх хаар түһэн,
Хаарынан үлүйдэ.
Күлүмнүүр мөһүүр
Тулабар ыстаҕа,
Ахтылҕан ырыатын
Ыллатан эрдэҕэ.
Кырса киис кыһылларбыт
Кылаанын тупсаран,
Тоһуттар тымныыбыт
Тойугун тоһуттаран.
Кыһыммыт кэллэҕэ
Оһуорун түһэрэн,
Дьиктилээх дьыбурун
Ойуулаан көрдөрөн.

Любовь Никитина -Тапталаана.

ХАЙДАХТААХ ДА ТЫМНЫЫЛАР КЫАЙБАТТАР ТАПТАЛЫ...

Кылабачыһа дьиримниир уоттардаах
Чугдаарар кизэһэнни Чурапчыбар,
Тырымнаһа чоһулуһар харахтар
Тымныыттан толлубакка үөрэллэр.
Хайдахтаах да аргыар тыһынын,
Истин сыһыан уҕарытар сүдү күүһүн
Мин сүрэгим өрүкүйэ билгэлиир,
Кылбаа кыһын сыһыһа бигэнэр.
Бу кэрэ бэйэлээх иэйии бэриммэтин,
Тымныы хаһыгынан хаарыйбатын,
Дьикти саас эргийиитэ,
Намчы сибэкки курдук тыһынын!

Надежда Попова-Арылыа.

ТЫМНЫЫГЫН, КУРУСКУН КЫҢЫНЫМ...

Тымныыгын, курускун кыһыным,
Муһунан, кырыанан хаарыйан,
Илибин, атаһын бөһүөрдэҕин
Хаарынан, тибиинэн ыһаҕын.
Арай тийбэккин сүрэхпэр,

Дууһабын тумарык саппаккын.
Уорааннаах тымныыгын уҕарытар
Сахалыы ичигэс тыллаахпын.
Ханнык да тымныыттан толлубат,
Сахалыы мин тылым буолаҕын.
Дьүкээбил кутаатын оттобун,
Ол кутаа ириэрэр күүстээххин.

Елизавета Сивцева-Күндэйэ.

САХА СИРИН КЫҢЫНА

Кырыа кыһын күммүт тыкта
Былыты быһыһынан,
Кэрэтиэн, кыһынны айылҕабыт,
Дьиктитин сөҕө көрөбүн.
Араас оһуордары ойуулаан,
Эчи, киһи сөҕөрө элбэҕин!
Кырыа кыымнары ыспахтаан,
Нарын оһуорунан кэрэҕин.
Ийэ сирим кэрэтиэн,
Мин Сахам сирэ барахсан!
Дьыбардаах тымныыгын таптыыбын,
Онтон мин дууһам үөрүүнэн туолар.
Дойдубун таптыыбын олустук,
Сахам сиринэн кизэн туттабын,
Махтанабын, бу сиргэ оһуорбуттан
Онтон ордук туох баар буолуоҕай?!
Бу күн сиригэр,
Орто дойдуга
Олох кэрэтиэн,
Махтанабын, махтанабын айылҕабар.
Мария Михайлова-Тиит кыһына Маайыс.

ХААР АЛГЫҢА

Бүтүн эмиэ хаар түһэр
Наһыллык намыһыйан,
Тоҕо эрэ түһэр хаар,
Ааспыт кэми санатан.

Сырдык ыраас мичээргэр
Абылатар эбиппин,
Саһыарыма, хойуу хаар,
Умсугутар кэрэбин.
Үөрүүбүттэн бу хаардыын
Үңкүүлэһэн ылабын,
Кыһыпхатарын ыһаммын,
Хаар алгыһын ытабын.
Иэйиигэ куустаран,
Хаар курдук эн ууллума,
Эргийэр хаар быһыһынан
Түүл кэриэтэ сүтүмэ.

Манган хаарбыт кыыдамнаа,
Тапталбытын эн алҕаа,
Икки сүрэх иэйиитин
Хаар үңкүүтэ, эн, холбоо!

Сандаар Күн Сандаара.

КЫҢЫННЫ ХАЛЛААНЫМ

Чаһылхай сулустар кыымнара
Түүн үөһэ мичээргит тырыма,
Сирдээҕи күндү таас күлүмүн
Миэхэҕэ санатар эбиккит.
Кыһынны харана түүннэри
Күлүмнээн сырдатан ылаҕыт,
Бу дойдуга кистэлэн олоһун
Таайарга, билэргэ дылыгыт.
Кыһынны халлааным кизэргэлэ
Бачымах сулустар буолаҕыт,
Туолуохтаах баһа санааҕа
Сир дьонун угуһар курдуккүт.

Александра Шеломова-Айталыма.

Салгыыта бэчээттэниэ.

Сылгыны маркировка-

алтынны 21 күнүгэр ыппыт

Мэнгэ Ман- ныат- таахтар олорбут нэхи- лиэк- тэрэ			Багда- рын ...	... дуо- раана		Истин, сайбаас амарах санаа
.... кытаа- нах				Иһит		
	Дьокуус- кай биир тыйаа- тыра	...най туоһахта- лаабар дылы		Күүдээх өнгө		
Сыты тупса- рынар				...баан		
	Хараҥа- ба наада			Ойуур иһигэр маһа суох ыраас, кураанах сир		
				Ыгы... уйатын тобо тардыы		
Чуумпу, сылаас сайынны киээ	Эмискэ табыл- лыы	Сэрэйэн эт				
.... баттах барыы		Чуорааны ...		Лыг- ыйа	Чапаев пуле- метчи- цата	
С. Данилов романа Барымаг ... кубалар		Тонг ... (олус тымныы дьиэ)				
Киин куораттан чугас өрүс арыта	Ньурба нэпи- лиэгэ	Саха ыта				... барыы

«Сканворд»: тэрийээччи ИП Данилова М.А. «ТААЙ сахалыы сканворд 14» ылылынна. Хаһыат 44 нүөмэригэр тахсыбыт сканворд эппиэттэрэ. **Туруору:** дүүүктэ, ук, арабас, таала, тыла, гепард, баардаах, баат, Ылдьаана, сытар, хараал, лахса, Хангалас, Астана, бара, Тыайа, палаас. **Сытыары:** горилла, табыллыы, арат, адаархай, тыл, трасса, ыл, хна, Канада, инг, барбах, аба, лас, халандаар, сара, сап.

Оттон сылгылары ылан көр-

Сылгы-сүөһү учуоттааһы-
на, төрөөбүттэрин кэннэ 30

Ытыктабыллаах бары дьиз сүөһүтүн - кыылын иитэр хаһаайыстыбалар! Бу ытыллар дыһаллары билэ-көрө сылдьабыт, ону сөптөөхтүк өйдөөн, киһи аймахха сыстыганнаах ыарыылар тарҕамматтарын туһугар ылыныллыбыт Федеральнай сокуон ирдэбиллэрин тутуһан, бэтэринээрийэ сулууспата тэрийэр дьиз кыылын-сүөһүтүн учуоттааһын үлэтигэр күүс-көмө буоларгытыгар ынгырабыт.

Августа Давыдова.

ДЫКТИТИК БУЛТААНЫН

Ожо эрдэпинэ, арай биридэ энэбинин сүлдээн, сылыһары бэрт дыктитик бултаан турабыт. Хаар түһүн иннинэ, муус сага туруута Бараайы таас үрэхэ бөһүөлэк унуор тахсыбыппыт.

Балачча барбыппыт кэннэ, эһэм эргиллэн, «тохтооха эрэ», - диэн сибигинэйдэ. Онтон бэйэтэ тыаһа суох иннин диэки хаампыта. Мин туохха үөмөрүн сатаан көрбөтөбүм. Онтон эмискэччи чохороонун өнчөбүнэн мууһу охсубута, итиэннэ ойбоннуу тэһэн баран, дөйөн хаалбыт сылыһары, хайытыттан иилэн, хостоон таһаарбыта. «Бу мууска сыстан ити быарын сөрүүкэтэр быһыта», - диэбитэ кини...

Сарсын мин эйиэхэ кытыыга муус тонгон эрдэбинэ, хайдах балыктыыры үөрэтэбим. Оччоҕо эн доботторгор хайдах бултуулары көрдөрүөбүн, - диэн эһэм сүбэлээбитэ.

Биһиги Таастаах үрэх таһыгар баар эһэм балыктыыр, күһүн илим үтэр үүтээнигэр хонон турбуппут. Сарсыарда сөпкө тураммыт, чэйдээн, аһаан-сиэн бүтэбит. Онтон эһэм икки уон биэстээх биэдэрэлэри биэрбитин, эр-биир тутан, өрүс тааһыгар хам тонмут балыктары чохороонунан дөйүтэ-дөйүтэ иһиппитигэр бырабан иһэрбитин өйдөппүтэ. Сүбэ быһытынан, сүрдээх дөбөн бултааһын этэ: баһылы охсон, биэдэрэлэрбитин балыгынан толорбуппут. Онно күн талбыта барыта баара: алыһар, хаахынай, кыһыл харах, сылыһар оҕото, быйыт.

Сылыһар - бэйэтэ туспа айылгылаах, айылбаттан айдарылаах Алдан эбэ аатырар-суолуулар мааны балыга. Сир

үрдүгэр тыынар тыыннаах тонгон аһаарыйар, оннооҕор эһэ кырдыаҕас арбаҕар утууар, иһийэр-кирийэр кэмигэр, ахсынны аһаарыйар, тохсуннуу торулуур тымныларыгар кини күнэ тахсан, күөнэ-бэ оонньоон, дьэ, уруу-тарыы тардыһаах, сүүрүк аты санатар өрөһүспүт сүүрүгү өксөйүөх тустаах. Нам улуунун Хатын Арыы нэһилиэгиттэн төрүттээх Хара уһун дьонугар-сэргэтигэр Энгилгэннээх Элиэнэ эбэ дохсун уолаттара өбүгэ үгэһинэн өргөнөөх өрүһү икки биэрэстэнэн тайыыр, ыксаабытты харбылаһар үллэр үөһүн быһаннар, уон үс сиринэн ылар үс хаамылаах сылыһарга аналлаах өрүс тууларын тоһуур курдук угалара.

Устуоруйаттан биллэххэ, 1942 сыллаахха Саха сирин биллиилээх салайааччыта Илья Егорович Винокуров быһаччы үтүөтүнэн, аҕалы кыһамнытыннан өрүстэргэ балык артыаллара тэриллиттэрэ. Ол курдук, Алдан өрүскэ Таатта оройуонун түөрт холкуота - «Төрүттэни» (Хара Алдан), «Сырдаабыт» (Мэнэ Алдан), «Сайдый» (Ынгаа), «Кыһыл Алдан» (Охотский Перевоз) утары баар нэһилиэк балык бултааһынын дьарыктанар артыаллар устааптарыгар көспүттэр.

Сэрии үгэнигэр, 1942 сыллаахха күһүн, «Төрүттэни» балык артыалын балыксытара 36 туонна собону Арбаа (Хабыр) күөлтөн мунхалаан, кыһын Мохсоҕоллоох, Кыртаах харгыларыттан 43 туонна сылыһары өксөөннөөн, Алдан эбэ ууга кытылыгар, Диринг Боруу балык собуотугар туттарбытара.

Сылыһар өксөйүүтэ дьыбар тахсыта мөлтөөн, устунан уурайар. Аны атын балыктар айанныыр кэмнэрэ саҕаланар.

ОҕО СААСПАР ЭРГИЛЛИИ...

Үөскээбит - төрөөбүт алааспар, Күөл Баһыгар, сүлдүбүтэ-бым ыраатта. Суола-иһэ оһон, өтөхсүйэн турар.

Өр-өтөр сир асчыт, сугунньут, отонньут ыллыга кубах ырыын, ороһун санатардыы кэлэн аһар. Ханна даһаны балаһан буруота көстүбэт, түптэ унаарыйбат. Ыт үрбэт, ынах мангыраабат. Күөнэх оонньуур, собо сэмсиир ыраас уулаах күөлүгэр, хата, мороду маатырбаан, оһолорун батыһын-наран, көччүй, көрүлүү кирибиттэр.

Оһон, төрөөбүт алааспар киһи тэһийбэт сирэ-дойдута буолбут диэбитим, аны уруккуттан уйаланар, сымыттыыр сылгы чыычаахтара, биһигини сага көрбүттүү, ырыа - тойук тартылар. Эһэм оттуу барар аартыгынан «Бу дойду мунур ыраахтаабыта буолабын», - диэбитим, тойон кыыл хантан эрэ бултаан-алтаан кэллэ быһылаах, хаһыс эмэ үйэтээби баарабай тиит төргүүтүгэр оргул уйатыгар олорунан кэбистэ.

Уон саастаахпыттан, эбэм Аана эмээхсин этэрини, «Үөрэх - бараммат баай», диэбитим, үөрэби, сырдыгы батыһан, атын сэттэ кылаастаах оскуолаҕа, төрөөбүт дойдубар, Хараҕа, түөрт эрэ кылаастаах оскуола баара, бэһис кылааска үөрэнэ барбытым. Онтон ыла, сааскы көтөр кэриэтэ, өр - өтөр охсуллан аһар буо-

лабын. Үрдүк үөрэби бүтэрэн, оройуон киинигэр үлэлиэхпиттэн, «баҕа баһыгарын, сүһүөх уйбат» дииллэрини, сырыым- айаным сэдэхсийэр.

Эргиччи оҕо сааспар ойон-тэбэн ааспыт ойуоккалаабыт кырдалларбын сиздэрэй сибэкки тэлгэнэ сытара кэрэхсэттэ, умсугутта. Хайдах эрэ, харахпар иннибэр оҕо сааһым доботторо кылам гына көстөн кэлэр курдуктар. - Һук! От быһыттан Мардыаһай диэн арахсыбат ааттаах, талах оһуһум сытарын таба көрөн илиибэр ылабын. Кылаана да уларытбатах, арай аһаар муһа харсыһыга уһуйбута тостубута, арыый сыты өргөһүн мүлтүппүт. Сайылык оһолоро манна мустан, эйэ дэмнээхтик, күлэ-үөрэ оонньоон аһар этибит.

Күннээҕи кэпсэтии киэргэлэ буолбут, түүнүн түһээн көрөр, ахтар-саныыр Күөлүм Баһыгар өр кэм кэнниттэн эргийэн, сыһаһаалаан ээр кырачаан оҕо кэриэтэ, уруккубун өйдөтөрдүү, умнубуппун санатардыы, истинг ийии илгийэн, ахылбан алгыһа аттыбынан аһар. «Өтөх төнгүргэстээх, сүрт кэриэстээх» дииллэрини, киһи олоботоҕо ырааппыт, умнууга хааллаҕа диэбит оҕо сааһым сайылыга барахсан биһиэхэ хайдах эрэ өссө ордук тупсан, кийиит оһолуу киэргэйэн көһүннэ.

Егор Винокуров.

Инфографика

Осторожно мошенники:
Как не попасть на удочку мошенника

Вам позвонили / прислали SMS из «Банка»,
гос. учреждений, МВД, Банка России

- Прервите разговор и перезвоните на «горячую линию» своего банка по официальному номеру телефона
- Ни в коем случае не сообщайте никакие персональные данные звонящему
- Сотрудники банка не запрашивают ваши данные

Вам позвонили/прислали SMS
с неизвестного номера с просьбой
о помощи близкому человеку

- Не торопитесь переводить деньги
- Перезвоните знакомому и уточните обстоятельства

БИЛЛЭРИИ / ОБЪЯВЛЕНИЕ

► Дмитрий Дмитриевич Атласов аатыгар бэриллит байыаннай билиэт сүппүтүнэн, дьинэ суобунан аабыллар.

РЕГИОН Строй.
СТРОИТЕЛЬНАЯ КОМПАНИЯ

Строим частные дома из профилированного бруса:

- Эстетически красиво и тепло;
- Не требует конопатки;
- Быстрое возведение.

Работаем на качество с готовыми типовыми, а также индивидуальными эскизными проектами.

Подробно по номеру тел: 8914-297-99-17.

КУТУРҔАН

Чурапчы нэһилиэгин олохтооҕо, күндү тапталлаах аҕабыт

ГАВРИЛЬЕВ Егор Никодимович

ыараханлык ыадын олохтон туораабытын бары билэр дьонугар диригин куртууһун туран иһитиннэрэбит.

Кэргэнэ, оһолоро, сизиннэрэ, биригэ төрөөбүттэрэ.

Таатта Чөркөөбүттэн төрүттээх Одьулуун нэһилиэгин олохтооҕо, «Комплекс» бааһынай хаһаайыстыба механизатора, улахан дьизэ кэргэн аҕа баһылыга

ПАВЛОВ Василий Иннокентьевич

Украинаҕа анал байыаннай дьайыыга сүлдээн, олохтон туораабытынан, кэргэнигэр Саргылана Егоровнаҕа, ийэтигэр, оһолоругар, бары аймахтарыгар, чугас дьонугар, доботторугар диригин кутурҕаммытын тиэрдэбит.

Одьулуун нэһилиэгин дьаһалтата.

"САНА ОЛОХ"
хаһыат

Кылаабынай
эрдээктэр
ГОРОХОВА
Людмила
Владимировна

Тэрийэччилэр: СӨ Бырабыыталыстыбага, Саха
Өрөспүүбүлүкэтин "Сахабэчээт" Судаарыстыбаннай
автономнай тэрилтэтэ.

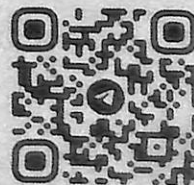
Таһаарааччы: СӨ "Сахабэчээт" ГАУ
Таһаарааччы аадырыһа: 677000, Дьокуускай
к. Орджоникидзе уул. 31, 124 каб. тел./факс: (411-2)
34-39-17 e-mail: sakhapechat@mail.ru. Российский
Федерация Роскомнадзор СӨ салааларыгар 2020 с.
бос ыйын 3 күнүгэр регистрацияламмыт нүөмэрэ -
ПИ №ТУ14-00559.

Эрдээксийэ
аадырыһа: 678670,
Чурапчы сэл.,
П.Пинигина, 26 а.
Төлөпүүннэрбит:
эрдээктэр - 41-332,
отделлар - 41-265.
E-mail: sanaoloh@
mail.ru,
сайт: sanaoloh.ru,
telegram: @sanaoloh

Ааптар суругар этилэр санаа редакция позициялар мэлдьи сөп түбэхэр буолбатах.
Сурукка ыйыллар чахчылар кырдыктаахтарыгар эппитинэһи ааптар тус бэйэтэ сүгэр.

Индекс: ПИ964. Бэчээккэ сакаас № 45 (12024). Кээмэйэ 2 б.л. Ахсаана 830.
Хаһыат сыаната 26 солк. Хаһыат нэдиэлэҕэ биридэ: бээтинсэҕэ таһар.

Хаһыат 13.11.2025 с. бэчээккэ бэрилиннэ, 14.11.2025 с. табыста. Дьокуускай
к. Вилкойскай переулок, 20 №-дээх дьизитигэр, "Ю.А. Гагарин аатынан
Дьокуускайдаагы өрөспүүбүлүкэтээби типография" АУО бэчээттэннэ.

@SANAOLOH